

ПОНЯТТЯ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ ТАЄМНИЦІ ТА ЇЇ ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ

THE CONCEPT OF INTELLIGENCE SECRECY AND ITS LEGISLATIVE CONSOLIDATION

Мельник С.М., д.ю.н., полковник юстиції,
начальник

*Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Статтю присвячено аналізу деяких аспектів правових засад організації та функціонування розвідки. Зокрема, ухвалений 17 вересня 2020 року Закон України «Про розвідку» встановлює правовий режим використання інформації, що становить розвідувальну таємницю. Питання розвідувальної таємниці в умовах сьогодення в науковому аспекті майже не розглядаються.

У статті доводиться, що розвідувальна таємниця становить важливу правову категорію в межах правових засад організації та функціонування розвідки. Законом України «Про розвідку» встановлено особливий правовий режим такої таємниці. Водночас не можна автоматично отожднювати розвідувальну таємницю з таємницею державною. Вона може містити частину інформації, що може бути віднесено до державної таємниці. Розвідувальну таємницю, через важливість належного упорядкування роботи з нею, варто розуміти як будь-яку інформацію, яку було отримано розвідкою в межах розвідувальної діяльності, розголошення якої може зашкодити життєво важливим національним інтересам України, та яка має особливий правовий режим її використання, пов'язаний зі встановленим порядком її розголошення лише з дозволу розпорядника такої інформації та з урахуванням вимог законодавства з питань захисту державної таємниці та персональних даних, а також відповідальності за доступ сторонніх осіб до такої таємниці або її розголошення. Крім того, з огляду на те, що робота з розвідувальною таємницею становить важливий напрям діяльності суб'єктів, залучених до розвідувальної діяльності, відповідно дотримання розвідувальної таємниці повинно бути закріплено в Законі як окремий принцип організації та функціонування розвідки. Цей принцип у Законі має бути не просто закріплений, але й розтлумачений. Пропонуємо всі принципи організації і функціонування розвідки закріпити в окремому розділі, у межах якого окремою статтею зафіксувати принцип дотримання розвідувальної таємниці. Ця стаття може складатися із двох частин. Частина 1 можна сформулювати таким чином: обов'язок дотримання розвідувальної таємниці покладається на державні органи, уповноважені цим Законом на здійснення розвідувальної діяльності, співробітників розвідувальних органів та осіб, залучених до конфіденційного співробітництва із цими органами, органи військового управління розвідки та військові частини розвідки, підрозділи, підприємства, установи, організації, заклади, структури прикриття, а також на осіб, яким відповідні відомості та данні стали відомі у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків чи іншої роботи, а також на інших осіб, яким стали відомі відомості та данні, що становлять предмет розвідувальної таємниці.

Ключові слова: правові засади організації та функціонування розвідки, принципи організації та функціонування розвідки, розвідувальне співтовариство, розвідувальна таємниця, державна таємниця.

The article is devoted to the analysis of some aspects of the legal basis of the organization and functioning of intelligence. In particular, adopted on September 17, 2020, the Law of Ukraine "On Intelligence" establishes the legal regime of using information that is a reconnaissance secret. The issue of intelligence secret in the current situation in a scientific aspect is almost not considered.

The article proves that the intelligence secret is an important legal category within the legal framework of the organization and exploration function. The Law of Ukraine "On Intelligence" established a special legal regime of such a secrecy. At the same time, it can not automatically identify the intelligence secret with the mystery state. It may contain part of the information that can be attributed to state secrets. Intelligence secret, due to the importance of proper ordering of work with it, should be understood as any information received by intelligence within intelligence activities, which discloses the vital national interests of Ukraine and has a special legal regime of its use associated with With the established procedure for its disclosure only with the permission of the administrator of such information and taking into account the requirements of the legislation on the protection of state secrets and personal data, as well as responsibility for the access of foreign individuals to such a secrecy or disclosure. In addition, given that the work with intelligence mystery is an important direction of activities involved in intelligence activities, respectively, respect for intelligence secrets should be enshrined in the law as a separate principle of organization and exploration function. Working with intelligence mystery is an important direction of activities involved in intelligence activities, in this regard, observance of intelligence secrets should be enshrined in the law as a separate principle of organization and exploration function. In this case, this principle in the law should not be just fixed, but also belted. We offer all the principles of organization and functioning of intelligence to consolidate in a separate section, within which a separate article to fix the principle of observance of intelligence secrecy. This article may consist of two parts. Part 1 can be formulated as follows: the obligation to comply with intelligence secrets relies on public authorities authorized by this Law on the implementation of intelligence activities, employees of intelligence bodies and persons involved in confidential cooperation with these bodies, military exploration management and military parts of intelligence, subdivisions, enterprises, institutions, organizations, institutions, structures of cover, as well as those who answer as well as persons to whom the relevant information and data became known in connection with the performance of their official duties or other work, as well as other persons who became aware of the information and data that constitute the subject of intelligence secrecy.

Key words: legal principles of organization and functioning of intelligence, principles of organization and functioning of intelligence, intelligence community, intelligence secret, state secrets.

Вступ. 17 вересня 2020 р. було ухвалено Закон України «Про розвідку». Окрім того, що цей Закон встановив організаційні, правові засади функціонування розвідки, правовий статус та соціальні гарантії співробітників розвідувальних органів України й осіб, залучених до виконання розвідувальних завдань, він запровадив певний правовий режим розвідувальної таємниці.

Питання правового регулювання організації та функціонування розвідки досліджували такі науковці, як:

В.Г. Пилипчук, Д.Є. Денишук, В.В. Процаєв та В.Д. Фірсов, інші. Водночас в умовах сьогодення досліджень, присвячених правовому режиму розвідувальної таємниці, майже немає.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз окремих правових норм Закону України «Про розвідку» у частині, що стосується правового режиму розвідувальної таємниці.

Результати дослідження. На законодавчому рівні живається термін «розвідувальна таємниця». Водночас

питання використання розвідувальної інформації та розвідувальної таємниці в юридичній літературі майже не висвітлюються. Виходячи із предмета регулювання, Закон України «Про розвідку» охопив питання функціонування розвідувальних органів щодо роботи з розвідувальною інформацією. Водночас у межах цієї інформації він виділяє таку інформацію, яка набуває статусу розвідувальної таємниці з відповідним режимом використання.

Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 22 Закону України «Про розвідку», суб'єкти розвідувального співтовариства в межах своїх повноважень забезпечують визначений законодавством режим поведінки з інформацією, що належить до розвідувальної таємниці.

Законодавець дає визначення як розвідувальної інформації, так і розвідувальної таємниці. Під розвідувальною інформацією він розуміє усні, зафіксовані на матеріальних носіях (зокрема, у зразках виробів і речовин) або відображені в електронному вигляді відомості чи дані, які не є загальнодоступними чи які неможливо отримати офіційним шляхом, про плани, наміри та дії іноземних держав, організацій і осіб або про їхні потенційні можливості стосовно реалізації таких намірів та планів, а також про події, процеси, технології, обставини, а також знання в інтересах національної безпеки й оборони України.

У свою чергу, розвідувальна таємниця, на думку законодавця, виступає видом таємної інформації, що охоплює відомості й дані, що було отримано чи створено розвідувальними органами України під час виконання покладених на вказані органи завдань та здійснення функцій, що визначено Законом України «Про розвідку», та розголошення яких може завдати шкоди функціонуванню розвідки, доступ до яких обмежено відповідно до цього Закону в інтересах національної безпеки України.

Водночас постає питання, чи належить розвідувальна таємниця до таємниці державної.

Як зауважує Д.С. Денишук, розвідувальна таємниця має всі формальні ознаки державної таємниці. На підтвердження думки він вказує, по-перше, на те, що обидва види таємниці пов'язані із запобіганням шкоді національній безпеці України, що і закріплене в їх визначеннях. По-друге, на те, що має місце наявність державних органів, що здійснюють відповідну специфічну діяльність та виконують специфічні завдання. Так, Законом України «Про розвідку» визначено, що розвідувальна діяльність здійснюється для: 1) своєчасного забезпечення споживачів розвідувальною інформацією; 2) сприяння реалізації національних інтересів України; 3) протидії зовнішнім загрозам національній безпеці України. Крім того, розвідувальні заходи не можуть організуватися і проводитися для вирішення завдань кримінального провадження [1, с. 171].

Ми вважаємо, що в контексті відповіді на питання про те, чи є розвідувальна таємниця видом державної таємниці, варто брати до уваги таке. Як зазначено в п. 6 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про розвідку», розвідувальна таємниця є видом таємної інформації, що охоплює відомості та дані, отримані або створені розвідувальними органами України під час виконання покладених на ці органи завдань та здійснення функцій, визначених цим Законом, розголошення яких може завдати шкоди функціонуванню розвідки, доступ до яких обмежено відповідно до цього Закону в інтересах національної безпеки України.

Як видно, законодавець у формулюванні норми-дефініції не вказав на належність розвідувальної таємниці до державної таємниці. Навіть більше, законодавець звернув увагу на те, що доступ до відомостей, які становлять розвідувальну таємницю, підлягає обмеженню на підставі саме Закону України «Про розвідку», не вказує на Закон України «Про державну таємницю».

Відповідно до ч. 2 ст. 46 Закону України «Про розвідку», інформація про розвідувальну діяльність, про

методи розвідки, сили і засоби розвідки, розвідувальна інформація, інформація про забезпечення споживачів розвідувальною інформацією, про взаємодію розвідувальних органів з іншими суб'єктами розвідувального співтовариства, з державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, компетентними органами іноземних держав, міжнародними організаціями належить до таємної інформації та підлягає віднесенню у встановленому законом порядку до розвідувальної таємниці та/або державної таємниці.

Отже, законодавець чітко й однозначно розмежовує розвідувальну таємницю та державну таємницю. Саме тому не можна стверджувати, що розвідувальна таємниця є різновидом таємниці державної. На підтвердження цієї тези про розмежування державної таємниці та розвідувальної таємниці варто навести ч. 2 ст. 53 Закону України «Про розвідку», де зазначено, що народні депутати України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, члени Рахункової палати та інші особи, які залучаються чи беруть участь у здійсненні парламентського контролю, для реалізації своїх повноважень проходять спеціальну перевірку і попередньо отримують у встановленому законодавством порядку допуск та доступ до державної таємниці, доступ до розвідувальної таємниці. Порядок організації і проходження спеціальної перевірки, періодичність такої перевірки та порядок оскарження її результатів визначаються Верховною Радою України.

Крім того, законодавець відмежовує розвідувальну таємницю від секретної інформації. Так, у п. 13 ч. 1 ст. 12 Закону України «Про розвідку» розвідувальні органи для здійснення визначених цим Законом функцій можуть здійснювати перевірку громадян України із числа співробітників під прикриттям та залучених до конфіденційного співробітництва осіб із метою надання їм доступу до конкретної (обмеженого змісту) секретної інформації та/або розвідувальної таємниці, ознайомлення з якими виступає необхідним для виконання цими органами покладених на них завдань, незалежно від наявності в таких громадян допуску до таємниці державної.

Водночас, законодавець встановлює особливий правовий режим роботи з такою інформацією.

В абз. 2 ч. 2 ст. 46 Закону України «Про розвідку» встановлено, що інформація, яка належить до розвідувальної таємниці, не підлягає оприлюдненню та наданню на запити відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації», а також на інші звернення та запити, крім випадків, прямо визначених законом.

Але водночас уже в ч. 3 цієї статті прямо встановлено можливість передавання, а також оприлюднення певної інформації, що становить розвідувальну таємницю. Зокрема прописано, що з метою здійснення покладених на розвідувальні органи функцій, забезпечення взаємодії з іншими суб'єктами розвідувального співтовариства, а також для забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність розвідувальних органів окремі відомості або дані, що належать до розвідувальної таємниці, можуть передаватися або оприлюднюватися лише за рішенням керівника розвідувального органу.

Навіть більше, з письмового дозволу керівника відповідного розвідувального органу відомості або дані, що належать до розвідувальної таємниці, передані розвідувальним органом іншому суб'єкту, можуть бути оприлюднені або навіть передані таким суб'єктом третім особам. Вимоги до віднесення, організації та забезпечення режиму поведінки з інформацією, що належить до розвідувальної таємниці, визначаються Президентом України, зокрема й на основі пропозицій координаційного органу з питань розвідки. Водночас зазначається, що відповідальність за незаконну передачу або збирання, розголошення, зміну, блокування, знищення інформації, що належить до розвідувальної таємниці, встановлюється законом.

На наш погляд, розвідувальною таємницею можна вважати будь-яку інформацію, яку було отримано розвідувальною в межах розвідувальної діяльності, розголошення якої може зашкодити життєво важливим національним інтересам України та яка має особливий правовий режим її використання, пов'язаний зі встановленим порядком її розголошення лише з дозволу розпорядника такої інформації, з урахуванням вимог законодавства з питань захисту державної таємниці та персональних даних, а також відповідальності за доступ сторонніх осіб до такої таємниці або її розголошення.

Уважаємо, що робота з розвідувальною таємницею становить важливий напрям діяльності суб'єктів, залучених до розвідувальної діяльності, у зв'язку із цим дотримання розвідувальної таємниці повинно бути закріплено в Законі як окремий принцип організації та функціонування розвідки. Водночас цей принцип у Законі повинен бути не просто закріплений, але й розтлумачений. Пропонуємо всі принципи організації і функціонування розвідки закріпити в окремому розділі, у межах якого окремою статтею зафіксувати принцип дотримання розвідувальної таємниці. Ця стаття може складатися із двох частин. Ч. 1 можна сформулювати таким чином:

«Обов'язок дотримання розвідувальної таємниці покладається на державні органи, уповноважені цим Законом на здійснення розвідувальної діяльності, співробітників розвідувальних органів та осіб, залучених до конфіденційного співробітництва із цими органами, органи військового управління розвідки та військові частини розвідки, підрозділи, підприємства, установи, організації, заклади, структури прикриття, а також на осіб, яким відповідні відомості та данні стали відомі у зв'язку з виконан-

ням ними службових обов'язків чи іншої роботи, а також на інших осіб, яким стали відомі відомості та данні, що становлять предмет розвідувальної таємниці».

У свою чергу, ч. 2 можна сформулювати так: «Особи, винні в порушенні розвідувальної таємниці, а також у неправомірному доступі сторонніх осіб до неї, несуть юридичну відповідальність відповідно до закону».

Висновки. На підставі викладеного можна констатувати, що розвідувальна таємниця становить важливу правову категорію в межах правових засад організації та функціонування розвідки. Законом України «Про розвідку» встановлено особливий правовий режим такої таємниці. Водночас не можна автоматично ототожнювати розвідувальну таємницю з таємницею державною. Вона може містити частину інформації, що може бути віднесено до державної таємниці. Розвідувальну таємницю, через важливість належного упорядкування роботи з нею, варто розуміти як будь-яку інформацію, яку було отримано розвідувальною в межах розвідувальної діяльності, розголошення якої може зашкодити життєво важливим національним інтересам України та яка має особливий правовий режим її використання, пов'язаний зі встановленим порядком її розголошення лише з дозволу розпорядника такої інформації та з урахуванням вимог законодавства з питань захисту державної таємниці та персональних даних, а також відповідальності за доступ сторонніх осіб до такої таємниці або її розголошення. Крім того, з огляду на те, що робота з розвідувальною таємницею становить важливий напрям діяльності суб'єктів, залучених до розвідувальної діяльності, відповідно дотримання розвідувальної таємниці повинно бути закріплено в Законі як окремий принцип організації та функціонування розвідки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Денищук Д.Є. Види державної таємниці: сучасний стан. *Шлях успіху і перспективи розвитку (до 26 річниці заснування Харківського національного університету внутрішніх справ)*. Харків, 2020. 240 с.